

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

SOCIO-PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF SHAPING UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY DURING THE WAR: THE ROLE OF DIGITAL MEDIA SPACE AND INFORMATION INFLUENCES

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ: РІЛЬ ЦИФРОВОГО МЕДІАПРОСТОРУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ВПЛИВІВ

Ihor Bereznyi¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-5>

Повномасштабна війна в Україні зумовила докорінні зміни соціально-психологічних процесів, серед яких особливого значення набуває фундаментальне переосмислення національної ідентичності. В умовах екзистенційної загрози вона трансформується із символічної категорії у ключовий ресурс психологічної резильєнтності – здатності особистості адаптуватися до критичних змін, долати наслідки травматичного досвіду та зберігати відчуття цілісності. У цьому контексті національна самоідентифікація пов'язується не лише з абстрактними уявленнями про державу, а й із безпосереднім щоденним досвідом проживання війни, що робить її практичним інструментом соціальної навігації.

Зазначені трансформації розгортаються у складному інформаційному середовищі, яке динамічно формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх медіаресурсів. Сучасний цифровий медіапростір характеризується дуже великою швидкістю трансляції подій, високою емоційною інтенсивністю та множинністю інтерпретаційних моделей. Як наслідок, індивід взаємодіє не лише з об'єктивними фактами, а й із різними способами їхнього дискурсивного конструювання, що безпосередньо моделює сприйняття соціальної реальності та визначає вектори подальшої ідентифікації.

Особливу роль у цьому процесі відіграють соціальні мережі та месенджери, зокрема Telegram-канали, які де-факто стали основними

---

¹ Private Higher Education Establishment "European University", Ukraine

джерелами отримання інформації для більшості громадян [5, 6]. Їхня специфіка полягає у оперативній подачі новин із відносно низьким рівнем редакційного контролю, що створює простір для стихійного формування смислів. У таких умовах інформація нерідко поширюється швидше, ніж проходить процедуру верифікації, а її зміст і суспільне значення кристалізуються безпосередньо в процесі активного групового обговорення. Ба більше, додатковим чинником, що трансформує сприйняття інформації, є анонімність більшості популярних джерел. Це створює специфічний «парадокс довіри»: за відсутності інституційної відповідальності автори каналів апелюють до ілюзії ексклюзивності та неформальності даних. Така децентралізація експертності призводить до зміщення довіри аудиторії з офіційних інституцій на персоналізовані або анонімні медіа-суб'єкти, що суттєво посилює вразливість суспільної свідомості до маніпулятивних технологій. У цьому контексті медіапростір постає не як статичний канал передачі даних, а як динамічне соціально-психологічне середовище, де події постійно переосмислюються, набуваючи нових ціннісних значень.

У межах наукового аналізу національну ідентичність доцільно розглядати як інтегративне поєднання когнітивних, емоційних та аксіологічних компонентів, що актуалізуються через механізми соціальної категоризації. Вона формується не лише через усвідомлення належності до країни, а й через інтенсивну інтерпретацію воєнного досвіду. Цифрові медіа при цьому не просто транслують готові зразки ідентичності, а задають рамки («фрейми») їх сприйняття. У цифровому середовищі цей вплив посилюється завдяки інтерактивності: користувач перетворюється на активного споживача, який через коментування, поширення та оцінювання контенту бере безпосередню участь у конструюванні спільних національних наративів.

Метою даного дослідження є виявлення та систематизація соціально-психологічних механізмів формування української національної ідентичності в умовах війни під впливом трансформацій цифрового медіапростору. Емпіричну основу роботи склав комплексний аналіз контенту провідних новинних ресурсів, соціальних мереж та Telegram-каналів за період 2024–2025 рр. Методологічний апарат об'єднує контент-аналіз тематичних структур для верифікації домінантних смислів, наративний аналіз способів репрезентації подій та методи вивчення емоційної тональності повідомлень. Особливу увагу приділено порівняльному аналізу внутрішніх і зовнішніх інформаційних впливів, а також дослідженню «цифрових слідів» як об'єктивних індикаторів трансформації суспільних настроїв та ідентифікаційних стратегій.

Результати дослідження свідчать, що формування національної ідентичності в умовах тривалого воєнного конфлікту має виражений

діалектичний характер. З одного боку, зафіксовано потужний процес консолідації суспільства, де медіа посилюють групову солідарність через механізм розмежування «ми – вони». Це цілком корелює з інтегративною теорією міжгрупового конфлікту Г. Тешфела та Дж. Тернера [3], згідно з якою зовнішня екзистенційна загроза радикально активізує соціальну категоризацію. У медіаконтенті це проявляється через стійкі наративи єдності («суспільство як моноліт») та візуалізацію практик взаємодопомоги, що зміцнює психологічні межі національної спільноти перед обличчям агресора.

Водночас цифрові платформи виступають простором внутрішньої соціальної диференціації. Емпіричний аналіз виявив наявність полярних інтерпретацій, що відображають внутрішню складність суспільства. У контексті праці Й. Бенклера, Р. Феріса, Г. Робертса [1], таке середовище є вразливим до фрагментації: мережева архітектура може сприяти не лише єднанню, а й поглибленню поляризації через різне ставлення до чутливих тем, таких як мобілізаційні процеси, ефективність державних інституцій чи стратегії адаптації до довготривалої війни. Таким чином, медіапростір одночасно виконує функції і консолідатора, і дзеркала внутрішньо-суспільних протиріч.

Емоційний фон медіасфери є амбівалентним: стани тривоги й виснаження співіснують із мобілізаційним піднесенням. Крізь призму концепції М. Кастельса [2] про «мережі обурення та надії», цифровий простір постає майданчиком колективного опрацювання воєнної травми, де емоції трансформуються у волю до спротиву. Проте, як зазначає З. Туфєкчі [4], така мережева активність є «крихкою». Висока швидкість циркуляції неперевіраних даних у Telegram-сегменті створює ефект емоційної нестабільності, що реалізується через механізм «інформаційних гойдалок». Цей деструктивний інструмент передбачає штучне підтримання високої амплітуди між ідеалізованою «перемогою» та катастрофічною «зрадою». Тривала експозиція до таких радикальних переходів виснажує когнітивні ресурси особистості, провокуючи захисні реакції: від апатії та соціального дистанціювання до втрати критичності сприйняття будь-якого емоційно забарвленого контенту.

Ключову роль у зазначених процесах відіграє трансформація статусу аудиторії: через аналіз «цифрових слідів» (лайків, репостів, реакцій) кожен акт взаємодії з контентом постає як перформативний акт самовизначення. Користувач не просто споживає інформацію, а маніфестує власну приналежність до певної аксіологічної системи, перетворюючи формування ідентичності на безперервну спільну діяльність. Водночас слід зважати на те, що тривала експозиція в агресивному медіасередовищі формує стан хронічного інформаційного

стресу. Психологічне виснаження, спричинене як воєнними подіями, так і маніпулятивними «гойдалками», актуалізує суспільний запит на спрощення складної реальності. Це підвищує вразливість національної ідентичності до популістських наративів, проте водночас стимулює пошук стійких форм внутрішньої опори, що ґрунтуються на реальних соціальних зв'язках і практичній взаємодії.

Узагальнення результатів дозволяє інтерпретувати сучасний цифровий медіапростір як специфічну соціально-психологічну екосистему, у якій національна ідентичність є динамічним процесом, а не статичним конструктом. Вона функціонує в режимі постійного балансування між імперативом консолідації та необхідністю критичного переосмислення внутрішніх викликів. У цьому контексті українська ідентичність постає глибоко суб'єктною: вона активно конструюється «знизу» через щоденну цифрову комунікацію, де офіційні дискурси інтегруються з особистим досвідом та мережевими інтерпретаціями.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з необхідністю глибшого аналізу відмінностей у сприйнятті медіаконтенту різними соціально-демографічними групами. Окремий науковий інтерес становить вивчення механізмів стійкості національної ідентичності до деструктивних зовнішніх інформаційних впливів та маніпулятивних технологій в умовах тривалого кризового періоду, що потребує залучення методів великих даних (Big Data) для моніторингу динаміки суспільних уявлень у реальному часі.

Список використаних джерел:

1. Benkler Y., Faris R., Roberts H. *Network propaganda: Manipulation, disinformation, and radicalization in American politics*. Oxford : Oxford University Press, 2018. 473 p.
2. Castells M. *Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age*. Cambridge : Polity Press, 2012. 200 p.
3. Tajfel H., Turner J. C. An integrative theory of intergroup conflict. In: Austin W. G., Worchel S. (Eds.). *The social psychology of intergroup relations*. Monterey : Brooks/Cole, 1979. P. 33–47.
4. Tufekci Z. *Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest*. New Haven : Yale University Press, 2017. 360 p.
5. Gradus Research. Changes in media consumption in Ukraine in 2024. 2024. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/changes-media-consumption-ukraine-2024/> (date of access: 28.04.2026).
6. Gradus Research. Media consumption 2025: How habits of Ukrainians are changing in the digital space. 2025. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/research-media-consumption-ukraine/> (date of access: 28.04.2026).